

بررسی شیوع آلودگی به شیش سر در دانش آموزان مدارس ابتدایی استان گیلان

در سال تحصیلی ۱۳۸۱-۸۲

رضا پوربابا* - دکتر محسن مشکبید حقیقی** - رضا حبیبی پور*** - مصطفی میرزائزاد****

*کارشناس ارشد میکروبی شناسی، مسوول آزمایشگاه کنترل میکروبی شرکت داروسازی گیلارانتکو

** Ph.D مشاوره و راهنمایی، پژوهشکده تعلیم و تربیت استان گیلان

***کارشناس ارشد میکروبی شناسی، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

****کارشناس مبارزه با بیماری ها، مرکز بهداشت استان گیلان

چکیده

مقدمه: آلودگی به شیش سر یکی از بیماری های شایع در کودکان است. اولین علامت شاخص در آلودگی به شیش سر خارش شدیدی است که در اثر خونخواری از بدن میزبان ایجاد می گردد. آسیب های ایجاد شده در ناحیه پوست سر و گردن به وسیله شیش زمینه را برای عفونت های ثانویه باکتریایی فراهم می کند. هدف: تحقیق حاضر که نوعی مطالعه توصیفی است، به منظور بررسی شیوع آلودگی به شیش سر در دانش آموزان مدارس ابتدایی استان گیلان در سال تحصیلی ۱۳۸۱-۸۲ انجام گرفت.

مواد و روش ها: ۲۹۰۶ نفر از دانش آموزان که به روش نمونه گیری خوشه ای از میان دانش آموزان پایه های اول تا پنجم مدارس ابتدایی استان گیلان انتخاب شده بودند، توسط مربیان آموزش دیده و با استفاده از ابزارهایی چون ذره بین و پنس مورد بررسی قرار گرفتند. در ضمن دانش آموزان به پرسشنامه ای حاوی اطلاعاتی در خصوص وضعیت شخصی، خانوادگی و اجتماعی پاسخ دادند. اطلاعات با استفاده از آزمون مجذور کای مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: در این پژوهش از ۲۹۰۶ دانش آموز مورد مطالعه، تعداد ۱۲۹ نفر (۴/۵ درصد) آلوده به شیش سر بودند که از این تعداد در تمامی موارد تخم شیش (رشک) مشاهده گردید. آلودگی در مدارس دخترانه ۵/۷ و در مدارس پسرانه ۳/۳ درصد بوده و میزان آلودگی در شهر ۳/۲ درصد و در روستا ۵/۷ درصد بوده است. همچنین از نظر آماری تفاوت معنی داری بین آلودگی به شیش سر و متغیرهای میزان تحصیلات والدین، شغل پدر، حضور مربی بهداشت، میزان آگاهی، پایه تحصیلی وجود داشت و از نظر آماری رابطه معنی داری بین آلودگی و شغل مادر وجود نداشت.

نتیجه گیری: نتایج نشان داده است که ۴/۵ درصد دانش آموزان ابتدایی استان گیلان مبتلا به شیش سر بوده اند. شیوع بیماری در میان دانش آموزان دختر بیش از پسر و در میان دانش آموزان مدارس مناطق روستایی بیش از دانش آموزان مناطق شهری بوده است. از سوی دیگر، نتایج نشان داده است که شیوع فراوانی شیش سر در میان دانش آموزان گیلانی کمتر از میانگین درصد های مشاهده شده در تحقیقات انجام شده در داخل و خارج کشور بوده است. با توجه به نتایج حاصله از آزمون متغیرهای داده شده مشخص گردید که میزان تحصیلات والدین، حضور مربی بهداشت، شغل پدر، میزان آگاهی دانش آموزان و پایه تحصیلی در میزان آلودگی بین دانش آموزان نقش بسزایی دارد.

کلید واژه ها: آلودگی به شیش سر / دانش آموزان / شیش

مقدمه

کمتر رعایت می شود به شمار می آید (۱۱ و ۱۲). حتی در جوامع پیشرفته من جمله ایالات متحده نیز دیده شده است در این کشور هر ساله حدود ۶-۱۲ میلیون نفر به این بیماری مبتلا می شوند. بررسی ها نشان می دهد که هر ساله این رقم در حال افزایش است (۱۳). شیش سر کودکان را بیشتر از بزرگسالان گرفتار می کند و کودکان دبستانی آسیب پذیرترین گروه سنی هستند

شیش سر (پدیكلوس هومانوس کاپیتیس) از نظر طبقه بندی جزو خانواده آنوپلورا بوده و انگل اجباری خارجی و مکنده خون انسان می باشد. از نظر میزبان اختصاصی بوده به نحوی که تنها بر بدن میزبان انسانی قادر به طی سیکل حیاتی و بقا می باشد و آلودگی به آن یکی از مشکلات عمده بهداشتی جوامع شهری و روستایی در کشورهای مختلف که موازین بهداشتی

که از شدت آلودگی بالاتری برخوردارند و معمولاً جنس مونث در تمام سنین بیش از جنس مذکر آلوده می‌شود. شپش سر به سرعت و به سادگی به طور مستقیم یا غیرمستقیم در جامعه بشری انتشار می‌یابد و تماس سر با سر شایعترین و اصلی‌ترین راه انتقال است (۱۴). مهمترین عوامل آلودگی انسان به شپش سر و نیز علل افزایش میزان آلودگی به آن عبارتند از: کم توجهی یا بی‌توجهی افراد به رعایت نکات بهداشتی که خود می‌تواند ناشی از پایین بودن سطح فرهنگی بهداشتی و اقتصادی جامعه باشد. همچنین بی‌اعتنایی نسبت به مصرف شپش‌کش‌ها جهت درمان و شپش‌زدایی اعضای خانواده که به عنوان کانون اصلی آلودگی محسوب می‌شوند و همچنین احتمال بروز عفونت در شپش سر، درصد نامناسب حشره‌کش‌ها و کاربرد نامناسب این ترکیبات هم قابل ذکر است (۱۵ و ۱۶).

بررسی به عمل آمده در کشورمان در خصوص بیماری شپش سر بیانگر شیوع آلودگی به شپش سر در میان دانش آموزان است، به طوری که طی چند بررسی که به صورت طرح تحقیقاتی و یا در غالب پایان نامه های دانشجویی در مناطق مختلف کشور من جمله استان گیلان صورت گرفته است این واقعیت را تایید می نماید. البته میزان شیوع آلودگی به شپش سر در مناطق مختلف متفاوت می‌باشد که متغیرهایی چون سن، جنس، منطقه محل سکونت، حضور مربی بهداشت در مدارس، وضعیت اقتصادی اجتماعی والدین بر شدت آلودگی تاثیر دارد.

به دلیل اهمیت بهداشتی این بیماری در سال‌های اخیر در مدارس ابتدایی استان گیلان بررسی جنبه‌های مختلف بیماری ضرورت می‌یابد، در این راستا تحقیق در صدد پاسخگویی به سئوالات متعددی است. آیا میزان شیوع شپش سر در بین دانش آموزان از جنسیت

سن، میزان تحصیلات و شغل والدین، شهری یا روستایی بودن تاثیر می‌پذیرد؟ نقش مربی بهداشت در میزان شیوع شپش سر در دانش آموزان چگونه است؟ بنابراین با توجه به نتایج حاصل از این بررسی می‌توان راه‌حل‌های لازم جهت پیشگیری و کنترل این بیماری در مدارس ابتدایی استان ارائه داد. به عنوان مثال بررسی نقش مربیان بهداشت در کاهش ابتلا به بیماری از جمله اهداف این تحقیق است.

مواد و روش‌ها

برای تعیین شیوع آلودگی به شپش سر تحقیق حاضر به روش توصیفی (Descriptive study) انجام گرفته است. جامعه مورد مطالعه طرح، کلیه دانش آموزان مدارس ابتدایی استان گیلان اعم از دخترانه و پسرانه، شهری و روستایی می‌باشند. طبق بررسی به عمل آمده از آخرین آمار تعداد کل دانش آموزان مقطع ابتدایی در سال ۱۳۸۰-۸۱، ۲۲۶۶۵۱ نفر بوده است. بدین منظور جمعیت نمونه از میان کلیه دانش آموزان پایه اول تا پنجم مدارس شهری و روستایی انتخاب شده‌اند.

جمعیت نمونه طرح شامل ۲۹۰۶ نفر از دانش آموزان شاغل به تحصیل در دوره ابتدایی می‌باشند. در این میان ۱۳ نفر به دلیل غیبت و یا عدم رضایت از ادامه بررسی حذف شدند. از ۲۸۹۳ دانش آموزان، ۱۴۰۰ نفر دختر و ۱۴۹۳ نفر پسر و در مجموع ۱۴۴۷ نفر شهری و ۱۴۴۶ نفر روستایی هستند. برای انتخاب جمعیت نمونه طرح از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شده است بر این اساس استان گیلان را به پنج منطقه شمالی، جنوبی، شرقی، غربی و مرکزی تقسیم نموده و سپس در این مناطق به کمک جدول اعداد تصادفی به ترتیب شهرهای آستارا، رودبار، سیاهکل، فومن و لشت‌نشاء به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند. انتخاب مدارس، کلاس‌ها و افراد نیز به روش تصادفی انجام شده است.

قرار داده و پس از مشاهده هر نوع آلودگی در صورت مشکوک بودن به کمک قیچی و پنس موی مورد نظر جدا شده و از نظر وجود شپش سر مورد ارزیابی قرار گرفتند.

طوری که دانش آموزان دارای والدین با تحصیلات دیپلم و بالاتر آلودگی کمتری به شپش سر داشتند، مقایسه میزان آلودگی در ارتباط با تحصیلات والدین در جدول شماره یک و دو آمده است.

در بررسی ارتباط بین آلودگی و شغل والدین مشخص گردید بین دانش آموزان دارای پدرانی با مشاغل گوناگون از لحاظ فراوانی شیوع شپش تفاوت معنی داری وجود داشت به گونه ای که بیشترین شیوع آلودگی در دانش آموزان با پدران کشاورز دیده می شد. نتایج به تفکیک در جدول شماره سه آمده است. همچنین مشخص شد که بین دانش آموزان دارای مادرانی با مشاغل گوناگون از لحاظ شیوع شپش تفاوت معنی داری وجود ندارد و تفاوت دیده شده حاصل شانس و تصادف است.

در بررسی نقش مربی بهداشت در مدارس می توان گفت که بین مدارس دارا و مدارس فاقد مربی بهداشت از لحاظ شیوع آلودگی به شپش سر تفاوت معنی داری وجود داشت، به گونه ای که میزان ابتلا به شپش سر در میان مدارس فاقد مربی بیش از مدارس بود که مربی بهداشت داشتند و این خود بیانگر آن واقعیت است که مربیان بهداشت می توانند به عنوان عامل مهمی برای جلوگیری از آلودگی باشند.

تمامی افراد از نظر آلودگی انواع شپش سر (رشک، لارو و فرم بالغ) توسط افراد آموزش دیده و مجرب زیر نظر محقق مورد معاینه قرار گرفته اند.

در این روش ابتدا موهای سر، پشت گردن و اطراف گوش دانش آموزان را به کمک ذره بین مورد بررسی پرسشنامه حاوی اطلاعاتی در مورد وضعیت شخصی، اجتماعی و در نهایت وضعیت بهداشتی دانش آموزان بوده است. عمده ترین سئوالات به صورت پاسخ طرح شده اند. اطلاعات ثبت شده در پرسشنامه پس از کدگذاری و استخراج با نرم افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و نتایج با استفاده از آزمون χ^2 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج

از میان ۲۹۰۶ دانش آموز مقطع ابتدایی مورد مطالعه، تعداد ۱۲۹ نفر (۴/۵ درصد) آلوده به شپش سر بودند که از این تعداد تقریباً در تمامی موارد رشک (تخم شپش) مشاهده گردید.

از تعداد ۱۴۰۰ نفر دانش آموز دختر مورد بررسی، تعداد ۸۰ نفر (۵/۷ درصد) و از تعداد ۱۴۹۳ نفر دانش آموز پسر، تعداد ۴۹ نفر (۳/۳ درصد) مبتلا به پدیکلوزیس بودند. همچنین از ۱۴۴۷ نفر شهری تعداد ۴۶ نفر (۳/۲ درصد) و از ۱۴۴۶ نفر روستایی تعداد ۸۳ نفر (۵/۷ درصد) آلوده بودند.

در بررسی ارتباط بین آلودگی به شپش سر و میزان تحصیلات والدین مشخص شد که بین دانش آموزان دارای والدینی با مقاطع مختلف تحصیلی از لحاظ آلودگی به شپش سر تفاوت معنی داری وجود داشت به

جدول ۱: مقایسه میزان ابتلا به شپش در میان دانش آموزان با سطوح متفاوت تحصیلات پدر

آلودگی	مثبت تعداد (درصد)	منفی تعداد (درصد)	کل
تحصیلات بی سواد	۳۵ (۸/۳٪)	۳۸۸ (۹۱/۷٪)	۴۲۳

۶۸۰	(/۹۴/۷)۶۴۴	(/۵/۳)۳۶	ابتدایی
۸۳۰	(/۹۵/۴)۷۹۲	(/۴/۶)۳۸	راهنمایی
۶۲۲	(/۹۷/۷)۶۰۸	(/۲/۳)۱۴	متوسطه
۱۷۰	(/۹۸/۲)۱۶۷	(/۱/۸)۳	دیپلم و فوق دیپلم
۱۲۴	(/۹۷/۶)۱۲۱	(/۲/۴)۳	لیسانس و بالاتر
۲۸۴۹	(/۹۵/۵)۲۷۲۰	(/۴/۵)۱۲۹	کل

جدول ۲: مقایسه میزان ابتلا به شپش سر در میان دانش‌آموزان با سطوح متفاوت تحصیلات مادر

تحصیلات	آلودگی	مثبت تعداد(درصد)	منفی تعداد(درصد)	کل	
بی‌سواد	۷۰	(۷/۹)	۸۱۲	(۹۲/۱)	۸۸۲
ابتدایی	۲۳	(۲/۸)	۸۰۶	(۹۷/۲)	۸۲۹
راهنمایی	۲۰	(۳/۱)	۶۲۰	(۹۶/۹)	۶۴۰
متوسطه	۹	(۲/۵)	۳۵۵	(۹۷/۵)	۳۶۴
دیپلم و فوق دیپلم	۴	(۳/۷)	۱۰۵	(۹۶/۳)	۱۰۹
لیسانس و بالاتر	۳	(۹/۷)	۲۸	(۹۰/۳)	۳۱
کل	۱۲۹	(۴/۵)	۲۷۳۶	(۹۵/۵)	۲۸۵۵

جدول ۳: مقایسه ابتلا به شپش سر در میان دانش‌آموزان دارای پدرانی با مشاغل گوناگون

تحصیلات	آلودگی	مثبت تعداد(درصد)	منفی تعداد(درصد)	کل	
کارمند	۱۸	(۲/۶)	۶۶۶	(۹۷/۴)	۶۸۴
کشاورز	۴۱	(۱۰/۱)	۳۶۷	(۸۹/۹)	۴۰۸
کارگر	۱۰	(۳/۹)	۲۴۱	(۹۶/۱)	۲۵۱
آزاد	۵۰	(۳/۷)	۱۲۸۴	(۹۶/۳)	۱۳۳۴
بیکار	۱	(۲/۵)	۴۰	(۹۷/۵)	۴۱
سایر	۹	(۵/۹)	۱۴۳	(۹۴/۱)	۱۵۲
کل	۱۲۹	(۴/۵)	۲۷۲۶	(۹۵/۵)	۲۸۷۰

شده است که متغیرهایی چون سن، جنس، نژاد، وضعیت اقتصادی و اجتماعی بر شدت آلودگی تاثیر دارند از این

رو این تحقیق نیز درصدد پاسخگویی به سئوالات متعددی در این زمینه است و می‌کوشد تا عوامل موثر در کاهش یا افزایش شیوع را در استان گیلان معرفی کند و نتایج آن می‌تواند به ویژه برای کارشناسان بهداشت مدارس ابتدایی مفید باشد.

از ۲۹۰۶ دانش‌آموز دختر و پسر در مدارس ابتدایی استان گیلان که به صورت خوشه‌ای و به طور تصادفی برگزیده شده بودند، تعداد ۱۲۹ نفر (۴/۵ درصد) آلوده به شپش سر بوده‌اند. گزارش تحقیقات گذشته در ایران و جهان درصدهای متفاوتی را نشان داده است. به عنوان مثال در تحقیقی که سال ۱۹۸۳ در کوالالامپور

در ارتباط بین آلودگی به شپش سر و میزان آگاهی دانش‌آموزان از شپش، بین دانش‌آموزان دارای آگاهی از شپش و دانش‌آموزان فاقد آگاهی از لحاظ شیوع تفاوت معنی‌داری دیده شده به گونه‌ای که دانش‌آموزان دارای آگاهی ابتلا کمتری به شپش سر داشته‌اند.

در بررسی بین آلودگی به شپش سر و پایه‌های تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود داشت به گونه‌ای که دانش‌آموزان پایه اول بیشترین میزان شیوع و دانش‌آموزان پایه‌های دوم، سوم و چهارم از نظر میزان شیوع در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

شپش سر در کودکان (مدارس ابتدایی) شایع تر است ولی در تمامی گروه‌های سنی مشاهده می‌شود و دیده

انجام شده است، ۱۲/۹ درصد بچه‌ها به شپش سر آلوده بوده‌اند (۱۷) که این میزان در سال ۱۹۹۲ در سیرالئون ۶/۸ درصد گزارش شده است (۱۸). هم‌چنین در تحقیقی که در روسیه در سال ۱۹۹۴ بر روی دانش‌آموزان دبستانی صورت گرفت ۳/۲٪ دانش‌آموزان آلوده به شپش سر بودند (۱۹). مطالعه سال ۱۳۷۵ در استان کرمان ۲۰/۵ درصد شیوع در میان دانش‌آموزان دوره ابتدایی را نشان داده (۱) در حالیکه به گزارش تحقیق سال ۱۳۷۳ در منطقه شهریار تهران ۱۵/۸ درصد دانش‌آموزان به شپش سر آلوده بوده‌اند (۲). در پی گزارشاتی مبنی بر مشاهده مواردی از شپش در منطقه جوی آباد در حاشیه شهرستان خمین شهر، بررسی‌ها حکایت از شیوع ۱۵/۶۹٪ شپش در بین دانش‌آموزان مدارس ابتدایی دارد (۳). در دو بررسی که در سال ۱۳۷۹ به طور جداگانه بر روی دانش‌آموزان پسر و دانش‌آموزان دختر صورت گرفت ۲/۲٪ دانش‌آموزان آلوده به شپش سر بودند (۴ و ۵). مطالعه دیگری در شهر لاهیجان در سال ۱۳۷۹ بر روی ۲۰۰۰ نفر صورت گرفت که شیوع آلودگی در بین این تعداد ۲/۵۵٪ بود (۶). در شهر تنکابن (۱۳۷۸) یک بررسی انجام گرفت که شیوع آلودگی ۵/۱٪ گزارش گردید (۷). بنا بر این نتیجه مشاهدات حاصل از این تحقیق و تحقیقات مشابه در استان گیلان نشان از شیوع پایین آلودگی به شپش سر نسبت به داخل و خارج از کشور دارد.

در تحقیق حاضر مشخص شد که میزان آلودگی در میان دختران آموزشگاه‌های استان گیلان دو برابر پسران است. هم راستا با نتایج تحقیقات فوق شریف در سال ۱۳۷۷ نشان داد که شیوع شپش سر در مدارس دخترانه (۳/۷ درصد) بیش از این شیوع در مدارس پسرانه (۰/۵ درصد) است (۸). در تحقیق مشابه دیگری که توسط بشیری ————— (۱۳۷۳) انجام شده بود رقم شیوع در بین مدارس

دخترانه تقریباً چهار برابر پسران گزارش شده است (۲). نتایج بررسی‌های انجام شده در شهر لاهیجان (۱۳۷۹) (شیوع آلودگی را در دختران ۴/۲٪ و در پسران ۱/۰۵٪) نشان داد

(۶) در همین راستا در مطالعه‌ای که در شهر تنکابن انجام گرفته بود شیوع آلودگی در دختران ۶/۸۴٪ و پسران ۳/۲۲٪ گزارش شد (۷).

در تحقیقات خارجی نیز گزارشات متنوعی ارائه شده است. بر اساس یافته‌های تاپلین (۱۹۷۴) در ده شهر صنعتی کشور انگلستان ۴۰ درصد پسران و ۵۰ درصد دختران به شپش سر آلوده بوده‌اند (۲۰). در مطالعه دیگری که در شهر کره انجام گردید ۵/۵٪ پسران و ۹/۴٪ دختران آلوده بودند که میزان آلودگی در دختران ۱۹ برابر بیش از پسران بود (۲۱). در تحقیقی دیگر در کشور اسرائیل در شهری نزدیک اورشلیم این میزان در دخترها دو برابر پسرها بود

(۸/۱٪ در برابر ۴٪) (۲۲). بررسی که در روسیه به وقوع پیوست تاییدی بر شیوع آلودگی بیشتر در دختران نسبت به پسران داشت (۱۹).

احتمالاً یکی از مهم‌ترین علت‌های آن بلندتر بودن موی دختران نسبت به پسران می‌باشد. به گونه‌ای که در تحقیقی که در شهر رشت (۱۳۷۹) بر روی شیوع شپش سر و همبستگی آن با اندازه مو در دختران انجام گشته بود شیوع آلودگی در موهای بلند (۳/۷۹٪) بیشتر از موهای کوتاه (۱/۸۸٪) بود که این اختلاف معنا دار بود (۵). در همین راستا احتمال نحوه پوشش موی سر دختران نیز می‌تواند یکی از عواملی باشد که باعث افزایش شیوع در این گروه جنسی می‌شود. استفاده از مقنعه شرایط مساعدی را برای رشد شپش فراهم می‌کند. نتایج تحقیق نشان داده است که میزان درصد شیوع شپش سر در میان دانش‌آموزان مناطق روستایی به طور معنی‌داری بالاتر از میزان درصد شیوع در میان

دانش آموزان مناطق شهری است. نتایج تحقیق حاضر از این لحاظ نیز مشابه تحقیقات گذشته است. احتمالاً فقدان دسترسی به امکانات و تسهیلات بهداشتی یا اطلاعات مورد نیاز در مناطق روستایی زمینه شیوع بیشتر آلودگی در این گونه مناطق را فراهم کرده است. نتایج تحقیق حاضر معرف این نکته است که میزان درصد شیوع ابتلا به شپش سر در میان دانش آموزان با والدینی با مقاطع تحصیلی مختلف، متفاوت است به گونه ای که میزان ابتلا در دانش آموزان دارای والدین با تحصیلات دیپلم و بالاتر کمتر می باشد. از سوی دیگر ۳۱/۸ درصد پدران افراد آلوده دارای شغل آزاد بوده اند و فقط ۱۴ درصد پدران افراد آلوده کارمند بودند. به گونه ای مشابه ۹۳ درصد مادران افراد آلوده خانه دار بوده اند. مجموعه این اطلاعات گویای این نکته است که احتمالاً افراد آلوده به شپش سر دارای شرایط اقتصادی مطلوبی نبوده اند. مطالعه شریف (۱۳۷۷) نیز نشان داده بود که تحصیلات والدین و شغل پدر در میزان آلودگی نقش بسزایی دارند (۳). نتایج تحقیقات سال ۱۳۷۳ منطقه شهریار تهران نیز بر این نکته تاکید دارد که شیوع شپش سر در منطقه می تواند به وضعیت اقتصادی افراد در منطقه وابسته باشد (۲). نتایج بررسی های انجام گرفته در شهر مشهد حاکی از آن است که ۱۵/۹٪ دانش آموزان آلوده وضعیت زندگیشان از لحاظ فرهنگی و اقتصادی ضعیف بود (۹). هم چنین در مطالعه ای که در شهر تنکابن در سال ۱۳۷۸ انجام گرفته بود آلودگی در دانش آموزانی که سطح تحصیلات والدین آنها کمتر بود، بیشتر مشاهده گردید (۷).

تحقیقات سال ۱۹۹۲ کشور سیرالئون نیز نشان داده بود که شیوع آلودگی به شپش سر در فرزندان کشاورزان بالاتر بوده است (۱۸). سارو نیز در یکی از شهرهای فلسطین اشغالی نشان داده بود که پدیده فوق احتمالاً

ناشی از پایین بودن وضعیت اجتماعی خانواده باشد (۲۳). تحقیقات انجام شده در روسیه (۱۹۹۴) نیز حاکی از آن بود که ۷۹/۴٪ دانش آموزان آلوده از خانواده هایی بودند که والدینشان تحصیلات ابتدایی داشتند و هم چنین ۴۸/۹٪ افراد از خانواده هایی بودند که چهار فرزند و یا بیشتر داشتند که این داده ها ارتباط بین آلودگی به شپش با وضعیت خانوادگی اجتماعی و بهداشتی کودک را نشان می دهد (۱۹).

تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان می دهد که در مقایسه فراوانی شیوع شپش در میان دانش آموزان مدارس دارای مربی بهداشت و دانش آموزان مدارس فاقد مربی بهداشت تفاوت معنی داری وجود دارد در حالیکه ۷۷/۵ درصد افراد آلوده در مدارس فاقد مربی بهداشت مشغول به تحصیل بوده اند تنها ۲۲/۵ درصد افراد آلوده در مدارس به تحصیل اشتغال داشته اند که دارای مربی بهداشت بوده اند در منطقه کولیور شهرستان بندر انزلی نشان داده شده که در مدارسی که مراقب (مربی) بهداشت وجود ندارد، آلودگی به راحتی به ویژه در میان دختران دانش آموز گسترش می یابد (۱۰). تحقیقات دونلی (۱۹۹۱) در ایالات متحده نشان داده بود که مربیان بهداشت و آموزش در مهد کودکها کلید مهم جلوگیری از آلودگی هستند (۲۴).

یافته های تحقیق نشان می دهد که میزان شیوع ابتلا به شپش سر به طور معنی داری در میان دانش آموزان دارای آگاهی در خصوص بیماری کمتر از دانش آموزانی است که در این زمینه فاقد آگاهی هستند. از سوی دیگر میان دانش آموزان پایه های مختلف تحصیلی نیز از نظر ابتلا به شپش سر تفاوت معنی داری مشاهده شده است. به گونه ای که دانش آموزان پایه اول، سوم و دوم ابتدایی به ترتیب بالاترین ابتلا به شپش سر را نشان داده اند. نتایج بررسی های انجام شده در شهر رشت بر روی دانش آموزان پسر در سال ۱۳۷۹ نشان

روستایی ضروری‌ترین حرکت برای کاهش فراوانی شیوع ابتلا به شپش در میان دانش‌آموزان باشد. (ب) در صورت ناتوانی در تامین نیروی انسانی مورد نیاز بخش بهداشت مدارس می‌توان دوره‌های آموزشی ضمن خدمت را برای مدیران مدارس ابتدایی و گروهی از معلمان ابتدایی به ویژه در مناطق روستایی ترتیب داد.

(ج) با توجه به نقش کلیدی تاثیر دانش والدین (پدران و مادران) در کاهش آلودگی می‌توان دوره‌های آموزشی خاصی را برای والدین خصوصاً مادران خانگه دار ترتیب داد. گیلارانکو جناب آقای دکتر احمد رضا دهپور و سایر همکاران محترم شرکت، ریاست پژوهشکده تعلیم و تربیت، جناب آقای محسن مشکبید حقیقی، اعضا محترم کمیته تحقیقات و همچنین کلیه مسئولین هماهنگ‌کننده آموزش و پرورش، مدیران مدارس، مربیان بهداشت و دانش‌آموزان شرکت‌کننده تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

داد که دانش‌آموزان ۱۱-۹ ساله بیش از دانش‌آموزان ۱۲ ساله آلوده بوده اند (۴). مطالعات صورت گرفته در شهر لاهیجان (۱۳۷۹) و همچنین شهر تنکابن (۱۳۷۸) نشان دادند که آلودگی در دانش‌آموزان کلاس اول بیشتر از سایر دانش‌آموزان است (۷۶).
پیشنهادات و توصیه‌ها:

(الف) حضور مربیان بهداشت می‌تواند نقش مؤثری در کاهش ابتلا دانش‌آموزان به بیماری شپش داشته باشد. لازم به ذکر است که حداقل به نظر می‌رسد تامین نیرو برای تحت پوشش قرار دادن مدارس ابتدایی مناطق داد. گرچه تهیه متون نوشتاری برای افزایش اطلاعات والدین مفید می‌باشد، اما با توجه به تحصیلات والدین در اکثر موارد بنظر می‌رسد کلاس‌های حضوری مفیدتر باشد.

(د) تهیه اقدامات و امکاناتی برای افزایش آگاهی دانش‌آموزان. قدردانی: بدین وسیله از ریاست محترم شرکت داروسازی

منابع

متخصصین عفونی و گرمسیری ایران- بنیاد امور بیماریهای خاص، ۱۳۷۸، صص: ۹۷.

۴- فروحی، برهان؛ امیدی، علی: بررسی شیوع پدیکلوز سر در دانش‌آموزان پسر دبستانهای شهر رشت در سال ۱۳۷۹. پایان نامه چاپ نشده دکترای پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۷۹.

۵- قربانپور، رباب؛ سیری، لیلان: تعیین شیوع پدیکلوز سر و همبستگی آن با اندازه مو در دختران دبستانی دولتی و غیرانتفاعی شهر رشت در سال ۷۹. پایان نامه چاپ نشده دکترای عمومی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۷۹، صص: ۳۱-۲۹.

۱- سریزدی، سیمین: آلودگی به شپش سر در دانش‌آموزان نبایستی به فراموشی سپرده شود. مجله طب و تزکیه، ۱۳۷۵، صص: ۲۶-۲۲.

۲- بشیری بد، حسین: بررسی شیوع آلودگی به شپش سر در دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شهریار و تاثیر شپش‌کش‌ها بر آلودگی. مجله پژوهنده، ۱۳۸۰، شماره ۴، صص: ۳۵۹-۳۵۵.

۳- عطایی، بهروز: پدیکلوزیس بررسی آلودگی موارد شپش در منطقه جوی آباد: مجموعه مقالات هشتمین کنگره بیماریهای عفونی و گرمسیری ایران. انجمن

جهت دریافت درجه دکترای پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، صص: ۳۹-۳۶.

۱۰- معاونت بهداشتی استان گیلان: طرح مبارزه با پدیکلوزیس در منطقه کولیور شهرستان بندر انزلی. رشت: معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی گیلان.

11. Neva FA, Brown HW. Basic Clinical Parasitology. London: Appleton and lange, 1994: 247-250.

12. Clore ER, Longyear LA. Comprehensive Pediculosis Screening programs for Elementary Schools. J Sch Health 1990: 212-250.

13. Sokoloff F. Identification and Management of Pediculus. Nurse Pract 1994;19(8):62-4.

14. Chung RN, Scott FE, et al. A Review of the Epidemiology, Public Health Importance Treatment

and Control of Head Lice. Can J Public Health 1991;82(3): 196-200.

15. Clore ER. Dispelling the Common Myths about Pediculosis. J Pediatr Health Care 1989;3(1):28-33.

16. Aydemir EH, Unal G, Kutlar M, et al. Pediculosis Capitis in Istanbul. Int J Dermatol 1993;32(1):30-32.

17. Sinnad B, et al. Epidemiology and Control of the Human Head Loss in Malagsia Tropical and Geographical Medicine 1983;35:337-342.

18. Gbakima AA, Lebbie AR. The Head Louse in Sierraleone: an Epidemiological Study Among School Children in the Njala area. West AF Journal Med 1992;11(3):163-171.

19. Wegner Z, Racewicz M, Stanczak J. Occurance of Pediculus Capitis in a Population of Children from Gdansk , Sopot, Gdynia and the Vicinities. Appl Parasitol 1994;35(3): 219-225.

۶- فقیه محمدی، فروغ؛ رجب زاده، هنگامه: بررسی شیوع پدیکلوزیس در دانش آموزان دبستانهای شهر لاهیجان در سال ۷۹. پایان نامه چاپ نشده دکترای عمومی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۷۹، صص: ۷۲-۶۵.

۷- آتش پرور، فرهاد: بررسی شیوع شپش سر در دانش آموزان ابتدایی شهر تنکابن در سال ۱۳۷۸. پایان نامه چاپ نشده دکترای عمومی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۷۸، صص: ۴۴-۵۴.

۸- شریف، مهدی: میزان آلودگی به شپش سر در دانش آموزان مدارس ابتدایی شهرستان ساری در سال ۱۳۷۶-۷۷، مجله علمی و پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ۱۳۷۸، شماره ۲۴، صص: ۴۴-۴۸.

۹- جاویدی ، زری: بررسی شیوع پدیکلوس کاپیتیس بین دانش آموزان دختر دبستانهای مشهد. پایان نامه

20. Toplin D. Pediatric Dermatology. Newyork: Churchill livigstone, 1988.

21. Hoong HK, Kim CM, Less JS, et al. Infestation Rate of Head Lice in Primary School Children in Inchon, Korea. Korean J Parasitol 1995;33(3): 243-244.

22. Mumcuoglu KY, Hemingway J, Miller J, et al. Permethrin Resistance in the Head Louse Pediculus Capitis from Israel. Med Vet Entomol 1995;19(4): 427-423.

23. Sarov B, et al. Evaluation of an Intervetion Program for Head Lice Infestation in School Children. Pediatr Infest Dis J 1998;7(3): 176.

24. Donnelly E, et al. Pediculosis Prevention and Control Strategies of Community Health and School Nurses. Journal of Community Health and Nursing 1991;8(2):97.

A Survey of Prevalence of Pediculosis Among Primary School Students of Guilan Province in the School year of 2002-3

Pourbaba R., Moshkbide Haghghi M., Habibi Pour R., Mirza nezhad M.

Abstract

Introduction: Head lice infestation is one of the most common disease of children. The first major symptom of a louse infestation can be intense itching caused by the louse feeding. Breaks in the skin caused by the louse and resultant scratching can cause secondary bacterial skin infection.

Objective: This descriptive study was conducted to evaluate the prevalence of pediculosis among primary school students of Guilan province in the school year of 2002-3.

Materials and Methods: 2906 students of the first-fifth grades in the primary schools selected by cluster sampling were examined by experienced educators and instruments like lens, forceps and the questionnaire were used. The data were compared with chi square analysis.

Results: Out of 2906 students selected in this study, 129(4.5%) persons were infected with pediculosis. The rate of infection in girls school was 5.7% and in boys school was 3.3%. The rate of infection was 3.2% in urban and 5.7% in villages. Also, there was a statistically significant difference between infection and variables such as father's occupation, health educator, rate of parents, education, rate of knowledge, educational level and there was no statistically significant difference between infection and mothers' occupation.

Conclusion: Results indicated that 129 (4.5%) students were infected with pediculus humanus capitis. The rates of prevalence in villages were more than those in cities. The prevalence among girls were more than boys. Also, results showed that the prevalence of pediculosis among Guilan primary school students was less than average percentages observed in other students inside and outside Iran. Regarding to the results obtained from the variables test showed that education of parents, father's occupation, presence of health educator, rate of knowledge and perceptions, educational level play an important role in acquiring infection in students.

Key words: Pediculosis/ Pediculus/ Students